

Szereplő:
FŐRENDEZŐ

Wehner Tibor 87

GÓLÖRÖM

A BUNDAMECCSEN

*A nézőtér fényei kialszanak,
a várakozásteljes zsongás
fokozatosan elhalkul, az
eredetileg vörös, fakó bár-*

*sonyfüggőnyt csak egyetlen reflektor világítja meg. Hosszas, a súlyos drapériát
meg-megmozdító tapogatózást követően a függöny néhány pillanatra kissé
szétnyíló hasadékán át – egy aranyozott karosszéket maga után vonszolva – a
színpadra lép a hivatása teljes tudatával felvértezett FŐRENDEZŐ. A szék mellett
megáll, mintha magabiztossága foszladozóban lenne, hunyorog.*

Beakadt vagy kiakadt egy kallantyú. Illetve a megszokott metaforikus fordulattal élve: porszem került a gépezetbe. Vagy homokszem. A dolgok egyébként – ez az egyébként szót egyébként különösen utálok –, tehát a dolgok tulajdonképpen rendben lennének, telt ház van, mint mindig. Pótszékek. A nézőtéri felügyelő minden erőfeszítése ellenére ma is belógtak néhányan, ugyebár. Nem is szólva az ingyenjegyekkel érkezett propagandisták hadáról. Az ingyenélő kritikusokról beszélek. De mi megértők vagyunk, színházat mindenkinek. Azért is megértők vagyunk hölgyeim és uraim, hogy ezzel az ósdi fordulattal éljek, mert a nagyszabásúnak ígérkező bemutató előadásunkat ezúttal nem láthatják. Jó estét kívánok. Ennek egészen prózai oka van: az a bizonyos kallantyú. Vagy egy csavar, egy apró alkatrész, egy műtyűr, meg a por- vagy homokszem, amely megakadályozza, hogy a függőnyt felhúzzuk. A bemutató előadást ennek ellenére megtartjuk – vagyis a jegyek árának visszatérítésére semmiképpen se számítsanak –, csak a produkciót maguk speciel nem láthatják. A hiba elhárítása ugyanis folyamatban van, a munkatársaim, akik kiváló szakemberek, megszállottan dolgoznak, és így máris működésbe lép – a szerkezet helyett, hehe – a drámai feszültség: vagy sikerül, vagy nem. Bárminemű határidőt felelőtlenség lenne kitűzni vagy meglebegtetni, az ígérgetés különben sem az én kenyерem. BELES A FÜGGÖNY MÖGÉ. Feltételezem, hogy nem is gondolnak arra, hogy milyen súlyos egy ilyen függöny. Amikor az előadás végén leeresztik, a színészeknek igencsak ügyelniük kell arra, hogy pofán ne csapja őket. És bizonyára elképzelni sem tudják, hogy milyen komoly, bonyolult szerkezet működteti, ember legyen a talpán, aki kiismeri. És nem kaptunk hozzá túlságosan bőbeszédű használati utasítást,

meghibásodási útmutatót meg egyáltalán nem. Valószínűleg azért nem, mert az ilyen jellegű meghibásodás meglehetősen ritka. Arról persze már néhány-szor megemlékeztek az annalesek, hogy az előadás végén nem tudták leereszteni a függönyt, mert egészen egyszerűen fennakadt – ilyenkor

88 aztán jönnek a leleményes színpadtechnikai és rendezői megoldások, meg a teoretikus indoklás, hogy ez az előadás sohasem ér véget –, de arra nem emlékszem, hogy a szétnyitásával gond támadt volna. Valahogy mindig széthúzták. Vagy fel. Amiként mindeddig itt is bevált, megbízhatón működött, bár egyesek, színházunk ellenségei szerint maga a működése volt a meghibásodás, a selejt. A FÜGGÖNY MÖGÜL KALAPÁLÁS HANGJAI HALLAT-SZANAK. Azért vannak remények. Az én tisztem az, hogy éberem tartsam az érdeklődésüket, bár az sem lepne meg túlságosan, ha néhányan már most hazamennének. Viszont akik most mennének el, azok nem gazdagodhatnának életre szóló színházi élménnyel. Katarzistról – nem szívesen hivatkozom ezekre az elvont fogalmakra –, mint olyanról ne is beszéljünk. De azt azért nem szeretném, ha interaktív történetekbe bonyolódnánk – meggyőződésem, hogy nem tudnának bekiabálásokkal megfontolandó tanácsokat adni a valóságos helyzet ismerete nélkül. Bizonyára most eltűnődnek azon – csak helyeselhetem, hogy figyelnek a szavaimra –, hogy miért beszélek valóságos helyzetről egy színház viszonylatában. És ezen nem a kőkemény színházi valóságot értem. Mert csak zárójelben jegyezném meg: mi van akkor, ha a függönnyel valójában nincs semmi probléma, és ez már maga az előadás? Felmerült valakiben ez a dilemma? Vagy csak üldögélnek itt bambán a nagy, kényelmes semmittevésben? Vagy netán van maguk között egy függöny-meghibásodásra szakosodott színpadmester? Mert ha nincs, akkor teljesen indokolt, hogy csendben maradjanak, de mindez azért nem zárja ki, hogy gondolkozzanak. Kisszerű méltatlankodásaikra azonban senki sem kíváncsi, őrizték meg méltóságukat. Nézői méltóságukat, hehe. Vannak elfogadható konvenciók. Akár elmesélhetném az előadás normális menetét, bár az nem lenne színház, okafogyottá válna a jelenlétük. És az én jelenlétem is. HÜM-MÖG. Okafogyott. Minő kifejezésekre ragadtatom magam bizonyos helyzetekben. De ecsetelhetném a szereplők karakterét, jellemfejlődését és jellemromlását, sorsszerűnek tűnő megnyilvánulásait és akcióit – egyszerűen: alakításait – is, a kisebb-nagyobb összezördüléseket – szakkifejezéssel élve a konfliktusokat –, a jó elbukását, a rossz győzedelmeskedését, no persze a végén egy hajszálnyi remény megnyílásával. És ez az egész, amely tulajdonképpen valamifajta történeti analízis álruhájában tetszelgő szintézis, a végelszámolásnál mintegy észrevétlenül behelyeződne a mocskos jelenbe. A piszkos hétköznapiakba. Ebbe a moslékba. Mocsárba. Ennyit az interpretációról, a konkrétumokat azonban inkább hagyjuk. Alaposan felkészültem, nem tudnak bevinni az erdőbe, a rendezői utasítások a kisujjamban vannak,

a statisztákat egy szempillantással a helyükre teszem. RÉSNYIRE MEGNYITJA A FÜGGÖNYT, BELES A SZÍNPADRA, MAJD FEJÉT INGATVA VISSZAFORDUL. Arra viszont hiába várnak, hogy megtudják: mi lesz a vége? Marad a függöny leeresztve, vagy végül szétnyílik. Ezt soha nem fogják megtudni, várakozzanak akár a végítéletig. Ez a szituáció ugyanis a kor abszurditásából ered, és a kor abszurdításából táplálkozó színház lényegi sajátossága egyben. Közbevetőleg jegyezném meg, hogy minden kor abszurd, csak másként és másként, ezért ez a sajátossága esetenként nehezen felismerhető. Ez a nehezen felismerhetőség a színház táptalaja. A színházé, amelynek részesei vagyunk. Mert nem nehéz felismerni, hogy egy leeresztett függöny bármelyik pillanatban szétnyíthat, vagyis a leeresztettség – mint konfliktusforrás – lehet akár átmeneti állapot is. De mi van akkor, ha végleges? Akkor aztán felvetődik a kérdés, hogy mit jelent az, hogy végleges, ebben a pillanatnyiságokkal szabdaltságot. Valamilyen jel azért majd csak-csak érkezik – transzcendens utalások nélkül fabatkát sem ér ez az egész –, megvilágítván, hogy lejárt az én küldetésem. Hogy nincs tovább szöveg. És akkor akár le is léphetek. A maguk pozíciója viszont változatlan marad. Csak néznek, csak néznek, történjen bármi, vagy ne történjen semmi. Erre vannak feljogosítva konvencióik rabjaiként. Tulajdonképpen – tudálékossága miatt ezt a szót is rettenetesen utálok, de egyszerűen nem térhetek ki előle – tulajdonképpen roppant szánalmas, ahogy itt üldögélnek. Mint az országúti kerékpárversenyek kretén szurkolói, akik hosszú órákat várakoznak az út szélén, aztán három másodperc alatt elhúz mellettük a teljes mezőny. Még fel sem ocsúdtak – pedig hosszú órák óta erre vártak –, és a fejmozgásukkal is alig tudják követni a versenyzők guruló masszáját. És már réges-régen elmentek, de töretlen lelkesedéssel még mindig ott várakoznak. A FÜGGÖNY MÖGÜL SAROKCSISZOLÓ VISITÓ HANGJA HALLATSZIK. Mint az országúti kerékpárversenyeken, itt sincs semmiféle kényszer, nem kényszeríti senki magukat arra, hogy nézzenek, és a nézésük közbeiktatásával rám figyeljenek. Jó-jó, néhányan már elszunyókáltak, de ha egy másik tudatállapotban, azért még ők is jelen vannak. A többség, a döntő többség éberem figyel, pedig foglalkozhatnának mással, teljesen jelentéktelen dolgokkal is, például a színpad, illetve a függöny felé fordított, célirányosan beállított, megmozdíthatatlan ülésük karfa-kárpitjának kopottságával, indíttatást érezve megsimogatására, amely mozdulattól azonban visszatart az a tudat, hogy ezt előtünk mások már számtalanszor megtették – elvégre erről árulkodik a karfa megviseltsége. Merthogy nemcsak ma este van itt telt ház. Az intézmény ethoszát kissé megtépázván azt mondhatnám, hogy ez egy színházi nagyüzem. Minden este, a véget nem érő éjszakába nyúlón működő, sorozatgyártásra berendezkedett színházi kombinát.

Minden este ugyanaz, és minden este új kihívás. Azt ismerik, hogy... Kissé furcsa, hogy vicceket kezdek mesélni. Azt ismerik, hogy a munkahelyéről rendszeresen elkészítő munkatárs betelefonál az irodába, hogy sajnos ma reggel késni fogok, mert olyan nagy dugóba kerültem, hogy még tegnap este sem értem haza. Hehe. A reakció hiányából arra következtetek, hogy nem nagyon értik. Itt ugyanúgy az idősíkok összecsúszásáról van szó, mint a véget nem érni akaró színházi előadások esetében. Hogy az este az esti dugó – képletesen az esti előadás – miatt még reggel sem ért véget. Hogy hiába van reggel, valójában még este van. Nemcsak a következmények szintjén. Mintegy átvitt értelemben. Fogalmilag. És ez végső soron nem is olyan vicces. A FÜGGÖNY ALIG FELISMERHETŐN HÚZÓDÓ HASADÉKA FELÉ HÁT-RASZÓL. Hogy állnak a dolgok? SUGDOLÓZIK, MAJD VISSZAFORDUL. Elnézést kérek, de az élet – amely a színház – nem állhat meg. Határozott rendezői utasítások nélkül viszont semmire sem megyünk. Nincs jelmez, egy rozszant széken kívül nincs díszlet, nincs kellék se. Láthatják. Illetve nem láthatják. Így korántsem könnyű. Mert persze azt várják titokban, hogy ha már így állunk, egy ilyen éles helyzetben, legalább az ember kivetkőzzön magából. Hogy kilépjen a szerepéből. Hogy a szimbolikus terekben valamifajta szimbolikus folyományként szellemi harakirit kövessen el. Hogy az állandósult kudarc közepette történjen valami, valami tragikus. Ám én a reményeiket szertefoszlatom: a harakiri magukra vár. Most szenvedik el. Ahogy üldögélnék, a gyomorfaluk kellőképpen ellazult. Pompás lehetőség és a szellemi síkokon, a szellemi közegben nincs menekvés. KÉT KEZÉT A SZEME FÖLÉ HELYEZVE KÖRBEPILLANT A NÉZŐTÉREN. Na, mi van, simogatunk vagy nem simogatunk? Ha unatkoznának, akkor unaloműzőként, meg azért is, mert rávilágíthat a problémánkra, elmondok maguknak egy tanulságos példabeszédet. A példabeszéd azért példabeszéd, mert tanulságos. Nahát. Hehe. A sikertelen mutatványok bűvészenek számos produkciója volt, minden fellépése totális kudarccal zárult. Ám számára az lett volna a tragédia, ha valamelyik mutatványa sikerül. Az olcsó sikert azonnali kirúgással jutalmazták. A legszebb fiasokja a kóbor kutya eltüntetése volt: a dög sohasem vált kámforrá, bárhogy is forgatta körülötte a fekete selyemlepedőt. Egyszer meg is harapta. A színpadon kívül is elég sok gond volt vele, mert etetni meg itatni kellett, és a fellépés előtt a nyakába kötött csokornyakkendőt rendszerint letépte magáról. Jóllehet a cirkuszi körökben szegény bolondnak minősített bűvészt állandóan foglalkoztatta a gondolat, hogy lecseréli szófogadatlan ebét egy másik kutyára vagy egészen egyszerűen egy programozható kutya-robotra, de aztán egyre csak halogatta a döntést, mert az évek során végül is összecsisolódtak. A cirkuszigazgató elég kellemetlen figura volt, állandóan a magas művészi színvonalra, meg a produkciókat éltető váratlan, kiszámíthatatlan fordulatok jelentőségére emlékeztette a társulat tagjait,

ugyanakkor mindezzel összefüggésben kissé rezignáltan a bevétel visszaesésére hivatkozott, és mindig egy mellékmondattal zárta le az eszmefuttatást: de nincs más választásunk. Meggyőző volt, úgy tűnt, mint egy eleve elrendeltetés. Fokozatosan mérsékelte a fellépti díjakat, de a győztes csapaton ne változtass-elvet vallva a sikertelen mutatványok bűvésze továbbra is kitarthatott az eredeti felállás és a bevált műsorment mellett. Már megszokta, hogy mindenki fütyült, gúnyosan nevetett, amikor levonultak a színpadról, de egyszerűen nem tehette meg, hogy az eb eltüntetését sikerrel abszolválja – tudta a titkot, viszonylag egyszerű trükk volt –, mert számára az lett volna a bukás. A FÜGGÖNY MÖGÖTT A KALAPÁLÁS, A FÚRÁS, CSISZOLÁS HANGJAI FOKOZATOSAN ELHALNAK. A romlás lopakodó jellegű szabad uralomra kerüléséről, pontosabban uralomra töréséről lenne szó, hölgyeim és uraim, amely mindig ott rejtezik, ott lappang minden ép dologban. Hát ezeket az abszurd időköt éljük, ha értik, ha átérzik, mire gondolok. Egyébként – már megint ez az egyébként – a romlásról, a romlás természetéről egy egészen új bekezdést nyithatnék. LEÜL A KAROSSZÉKBE, LÁBAIT KERESZTBE VETI, KÉNYELMESEN ELHELYEZKEDIK. Egyetlen ésszerű megoldás van, hogy tehetetlenségünket palástolván kudarcainkat ne fokozzuk a végletekig. Valamifajta esélyt nyitunk, lehetőséget teremtünk, hogy ez a helyzet ne torkolljon ténylegesen valaminő visszafordíthatatlan tragédiába. Hirtelen ötlettől vezéreltetve egyszermind jól megfontoltan átminősítjük a dolgokat. A szereplők változatlanok, a helyszín ugyanaz, de transzformáljuk a szerepeket, a pozíciókat, a megnevezéseket, és legfőként a jelentéseket. A jelentések finom, már-már észrevehetetlen átértelmezése a legfontosabb. FELÁLL, KINYILATKOZTAT. Én leszek a néző, és maguk lesznek a színház. VISSZAÜL. Most már én vagyok a néző, maguk meg a színház. MEGSIMOGATJA SZÉKÉNEK KARFÁJÁT. És mert ez egy modern színház, függönyre tulajdonképpen nincs is szükség, a történések menete meg eleve adott. A művészet fáj. PILLANTÁSÁT EGYETLEN, TÁVOLI PONTRA FÜGGESZTI. NÉHÁNY ÓRA ELMÚLTÁVAL, AMIKOR A NÉZŐTÉR-SZÍNPADON MÁR ALIG ÜLDÖGÉL VAGY LÉZENG VALAKI, KIALSZIK A REFLEKTOR, MÖGÖTTE SZÉTNYÍLIK, FELEMELKEDIK A FÜGGÖNY, ÉS MÉLYSÉGES SÖTÉTSÉG TÁRUL FEL.

